

Leena Palmujoki

**ARJESSA ESIINTYVÄ SURU
SUOMALAISESSA
LASTENKIRJALLISUUDESSA AIKAVÄLILLÄ
2020-2025**

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Huhtikuu 2026

TIIVISTELMÄ

Leena Palmujoki: Arjessa esiintyvä suru suomalaisessa lastenkuvakirjallisuudessa aikavälillä 2020–2025
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden kandidaattiohjelma, varhaiskasvatuksen opettaja
Huhtikuu 2026

Suru on yksi ihmisen perustunteista. Tutkimuksen piirissä kuolemaan liittyvää surua on tutkittu pitkään ja tuloksia tuotu esille laajalti. Myös lastenkirjallisuudessa surun teemat näyttävät pääasiassa liittyvän kuoleman tuottamaan menetykseen. Arjessa esiintyvää muunlaista surua lastenkirjallisuudessa sekä lasten arjessa ei ole Suomessa juurikaan tutkittu vaan se on jäänyt taka-alalle enemmän kokonaisvaltaisen tunnekasvatuksen yhdeksi osa-alueeksi.

Tässä tutkielmassa pyrittiin selvittämään arjessa esiintyvää surua suomalaisessa lastenkirjallisuudessa vuosina 2020–2025. Tutkielma toteutettiin laadullisena sisällönanalyysinä aineistolähtöisesti. Tutkielmaa ohjasi kiinnostus lastenkirjallisuuden käytöstä pienten lasten surun tunteiden käsittelyn apuna varhaiskasvatuksessa.

Tutkielman tulokset ovat linjassa aiemman tutkimuksen kanssa ja osoittavat, että suru on emotionaalinen reaktio menetykseen. Suru ilmenee monin eri tavoin kehollisesti ja sanallisesti. Vaikka suru onkin yksilöllinen kokemus, se on myös vuorovaikutuksellinen ilmiö, joka ilmenee eri tavoin erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa ja ajassa.

Avainsanat: Lastenkirjallisuus, kuvakirjallisuus, suru, tunnekasvatus, varhaiskasvatus.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTTEESSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

Ei

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	5
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	7
2.1	Suru	7
2.2	Lastenkirjallisuus.....	9
2.3	Kuvakirja	11
2.4	Tunnekasvatus varhaiskasvatuksen kontekstissa	12
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	16
3.1	Tutkimuskysymykset.....	16
3.2	Menetelmät	16
3.3	Aineiston keruu ja tutkimusaineisto	16
3.4	Aineiston analyysi	18
4	TULOKSET	22
4.1	Surun aiheuttajat.....	22
4.2	Surun kuvaukset	23
4.3	Surun tunteesta eteenpäin selviytyminen	25
5	POHDINTA.....	27
5.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	28
5.2	Tulosten hyödyntäminen varhaiskasvatuksessa.....	30
5.3	Jatkotutkimusaiheet	31
	LÄHTEET.....	32

1 JOHDANTO

Lasten tunnetaidot ja niiden tukeminen ovat olleet nousevassa asemassa jo useiden vuosien ajan lasten kehitykseen, kasvatukseen, ja koulutukseen liittyen (Ahonen & Roos, 2021; Heikkilä-Halttunen, 2018). Myös varhaiskasvatuksen alalla tunnetaitojen merkitys korostuu vuosi vuodelta ja kansallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus [OPH], 2022) asiakirja velvoittaa lasten tunnetaitojen tukemiseen.

Uutta materiaalia on laajalti saatavilla esimerkiksi erilaisten koulutusten ja varsinaisten tunnetaitokasvatuskirjojen ja -korttien muodossa, kuten Fanni- ja Miu-tunnetaitokirjat, jotka ovat kahden psykologin, Pöyhönen & Livingston, luoma tunnetaitokirjasarja sekä brändi. Heikkilä-Halttunen (2018) kirjoittaa teoksessaan, kuinka kuvakirjojen sisällöissä tunnekasvatus on ottanut suuren ja vakiintuneen aseman, vuosituhannen vaihteesta lähtien.

Tässä tutkielmassa on tarkoituksena selvittää, miten tavallinen arjessa esiintyvä suru esitetään suomalaisissa lastenkuvakirjallisuudenteoksissa ajanjaksona 2020–2025, poissulkien varsinaiset tunnetaitokirjat ja keskittyen kuvakirjallisuuteen, joka sopii varhaiskasvatusikäisille ja varhaiskasvatuksen arjessa käytettäväksi.

Kiinnostus aihetta kohtaan nousi surua käsittelevän lastenkirjallisuuden käytön mahdollisuuksista varhaiskasvatuksessa. Tutkielman tavoitteena oli myös ymmärtää arjessa esiintyviä surun kokemuksia sekä löytää erilaisia ratkaisukeinoja niihin.

Surua tunteena sekä ilmiönä on tutkittu paljon ja laajalti eri tieteenalojen näkökulmista (Vainikka, 2025). Pienen lapsen surua varhaiskasvatuksen aloittamisen kontekstissa ovat Suomessa tutkineet muun muassa Salonen ym. (2024). Kuolemaan ja menetykseen liittyvää lapsen surua on tutkittu melko paljon, mutta suru arjessa on vielä suhteellisen tutkimatonta aluetta suomalaisen tutkimuksen piirissä (Salonen ym., 2024). Lapsen suru liitetään usein kuolemaa koskevaan pysyvään menetykseen, eikä niin sanotusta arkisurusta juurikaan puhuta tai sitä ei nosteta selkeästi esille (Salonen ym., 2024).

Lipponen (2019, kappale 3) kuvaili blogitekstissään lapsia koskevaa surututkimuksen taustaa näin:

“Surututkimuksissa pienten lasten ääni, ja heidän tapansa elää ja sanoittaa surua puuttuu kuitenkin kokonaan: Lasten surua, ja sen ilmenemistä arkipäivässä, ei ole tutkittu Suomessa ollenkaan. Muutamat lapsen surua koskevat tutkimukset ovat kohdistuneet ensisijaisesti kuoleman aiheuttamaan menetykseen (vanhemman/sisaruksen menetys).”

Sama ilmiö näyttäisi nousevan esiin etsittäessä lastenkirjallisuutta aiheasanalla “suru”. Kirjallisuudessa käsitellään usein laajalti tunteita ja emootioita tarinoiden sisällä (Aerila & Kauppinen, 2020), kuten surua ja pettymystä, ja näitä voi löytää suurimmasta osasta lastenkirjojen tarinoista. Kuitenkin varta vasten surusta kirjoitettua lastenkirjallisuutta lähestytään aineiston hakutulosten perusteella yleensä kuoleman ja läheisen hahmon pysyvän menetyksen aiheista käsin.

Myös Ahola & Roos (2021) nostavat teoksessaan erotilanteet ja surun (myös Salonen ym., 2024) merkittäväksi tekijäksi, pienen lapsen varhaiskasvatuspolun aloittamisen kontekstissa. Varhaiskasvattajan on siis äärimmäisen tärkeää pyrkiä ymmärtämään pienen lapsen surun merkitystä, ilmenemistä ja keinoja selvitä tämän tunteen kanssa, voidakseen taata mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseksi. Tämän tehtävän tukena toimii erinomaisesti muun muassa kirjallisuus (Aerila & Kauppinen, 2020), joka käsittelee arjessa esiintyvää surua.

Seuraavissa luvuissa esittelen lähdekirjallisuuteen peilaten tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat, tutkimusaineiston, tutkimuksen toteutuksen, tutkimustulokset sekä pohdinnan. Lopuksi käyn läpi tutkimuksen luotettavuutta sekä eettisyyttä ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa esittelen tämän tutkimuksen keskeisimmät käsitteet (Vilkkä, 2025), jotka ovat suru, lastenkirjallisuus ja kuvakirjallisuus sekä tunnekasvatus varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tutkimusta on tehty melko laajalti niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin liittyen lapsen suruun koskien kuolemaan liittyvää menetystä (Salonen ym., 2024). Lapsen pitkäkestoisesta jatkuvasta surusta, jota nimitetään tässä tutkielmassa termillä arkisuru ja arjessa esiintyvä suru, ei ole juurikaan tehty tutkimusta Suomalaisen tutkimuksen piirissä (Salonen ym., 2024; Lipponen, 2019).

2.1 Suru

Suru on yksi ihmisen kuudesta perustunteesta (Koivula & Laakso, 2017).

Suurin osa lapsista oppii tunnistamaan surun muiden ihmisten kasvoista toisena tunteena ilontunteen jälkeen, ennen muiden perustunteiden tunnistamista (Koivula & Laakso, 2017). Surua kuvataan menetystä seuraavana normaalina emotionaationa eli tunnetilana menetyksen laadusta riippumatta, joka voi ilmetä hyvin erilaisin emotionaalisin sekä fyysisin reaktioin (Lipponen, 2019; Pursi ym., 2024). Suru voidaan myös määritellä rakkauden ja välittämisen seurauksena, mikäli niihin kohdistuu menetystä (Pursi ym., 2024).

Pulkkisen (2017, viitattu Salonen ym. 2024) mukaan kansainvälisessä tutkimuksessa surua on perinteisesti voitu kuvata psykologian ja lääketieteen termien tulkintojen kautta. Kehityopsykologisen näkökulman mukaisesti suru luokitellaan yhdeksi ihmisen perustunteeksi (Pursi ym., 2024). Psykologian teorioiden mukaisesti yksi yleisimmistä surun määritelmistä, kuvaa surua psykologisena reaktiona tai seurauksena, ihmisen kohdatessa merkittävän trauman tai menetyksen (Pursi ym., 2024).

Suruja on tutkittu pitkään myös kulttuuripsykologisena ilmiönä, joka ilmenee erilaisten odotusten, sekä normien muodossa riippuen ympäröivästä kulttuurista (Salonen ym., 2024). Suru ja suremisen käytännöt vaihtelevat riippuen eri kulttuureista, joten suru voi näyttäytyä erilaisena eri tilanteissa sekä kulttuureissa. (Lipponen & Pursi, 2022.). Kulttuuripsykologisen käsityksen mukaisesti suru tulkitaan vuorovaikutuksessa syntyväksi emotionaaliseksi menetykseksi, joka ilmenee sekä sanallisesti että kehollisesti (Salonen ym., 2024). Suru kietoutuu ja risteytyy moniin erilaisiin tunteisiin, kuten ahdistukseen, suuttumukseen, ikävään ja kaipaukseen, mutta eroaa muun muassa mielipahasta intensiteettinsä ja kestoensa suhteen (Salonen ym., 2024). Suru on syvällistä ja pitkäkestoista, sekä toistuvaa tietyissä menetystä

koskettavissa asioissa, kuten pienten lasten erotilanteissa vanhemmistaan tai erotessa tutuista ja turvallisista varhaiskasvattajista (Salonen ym., 2024).

Lipponen (2019) esittää, että suru tekee näkyväksi sen mikä ihmiselle on merkityksellistä, eivätkä surun kokemukset vaikuta vain sitä kokevaan yksilöön. Suruun liittyy aina vuorovaikutuksellisuus ja surun kokijan lisäksi sen vaikutukset ulottuvat muihin surevan läheisiin (Lipponen, 2019). Näin ollen suru lääketieteellisin termein, medikalisaation tuotteena, ei ota huomioon tätä kulttuurista sekä vuorovaikutuksellista ulottuvuutta surun kokemuksesta (Pursi & Lipponen, 2022). Suru on tunteena myös liitännäinen moniin muihin tunteisiin. Lipponen (2019) kuvaa surua kattokäsitteenä muille sitä kuvastaville tunteille varhaiskasvatuksen kontekstissa. Surun alle voisi Lipponen (2019) mukaan liittää esimerkiksi ikävän, turvattomuuden ja kaipuun tunteita. Rajala & Lipponen (2022) määrittelevät surun myös yhdeksi mielipahan osa-alueeksi. Koivula & Laakso (2017) esittävät, että pieni lapsi kokee luontaisesti surua epäonnistuminen yhteydessä, joka myöhemmin kasvun ja kehityksen yhteydessä korvautuu useammin häpeän tunteella. Surun tunnetta ei siis ole helppoa erottaa muista tunteista, jotka syntyvät menetyksen, epäonnistumisen tai muun surua aiheuttavan tekijän yhteydessä (Koivula & Laakso, 2017).

Suru ja sen käsittely etenee Lipponen (2019) mukaan vaiheittain, eikä sitä voida ajatella ajallisesti selkeässä järjestyksessä etenevänä tunneprosessina. Lipponen (2019) esittää, että surun kokemukselle ei ole riittävää kielellistä ja sanallista ilmaisumahdollisuutta, joten surun tunnekokemusta ei voida koskaan todellisuudessa täysin sanoittaa. Kuten jo aiemmin on nostettu esille, surun ilmeneminen ja ilmaisu on hyvin yksilöllistä ja variaatiota on paljon (Lipponen, 2019).

Brinkmann & Holte Kofod (2018) mukaan suru ei ole vain mielensisäinen prosessi tai kehollisesti ilmenevä tunne, vaan se on selkeästi koettuun ympäristöön yhteydessä, ja ympäristön sekä kulttuuristen vaikutusten muovattavissa. Brinkmann & Holte Kofod (2018) esittävät, että vaikka suru on ruumiillistunut yksilön tunne, se elää ja muovautuu ympäristöllisessä, kulttuurisessa sekä ajallisessa kontekstissa.

Ratcliffe & Richardson (2023) pohtivat (myös Koivula & Laakso, 2017) onko surun tunnetta ylipäättään mahdollista erottaa muista suruun liitännäisistä tunteista, kuten yksinäisyydestä, pettymyksestä tai häpeäntunteesta. Ratcliffe & Richardson (2023) esittävät, etteivät pyri tutkimuksessaan määrittelemään surun termiä, tiettyjä piirteitä sisältäväksi tunteeksi. Mikäli surua määriteltäisiin vain kuolemaan liittyvän menetyksen yhteydessä ilmeneväksi tunteeksi, olisi muitakin tunteita tarkasteltava ja määriteltävä vain yksittäisten tapahtumien määrittelemänä. Ratcliffe & Richardson (2023) korostavat, että tällöin myös esimerkiksi pelkoa tulisi tarkastella liittyen vain esimerkiksi työpaikan menettämiseen

työpaikanmenettämispelkona. Tästä syystä surua olisi syytä tarkastella huomattavasti laajemman käsityksen mukaisesti (Ratcliffe & Richardson, 2023).

2.2 Lastenkirjallisuus

Lastenkirjallisuus on yksi kirjallisuuden monista lajeista. Lastenkirjallisuus kuvaa jo itsessään terminä sitä kohderyhmää, jolle kirjallisuus on ajateltu kirjoitettavan ensisijaisesti, vaikka teoksia voikin lukea kaikenikäiset (Aerila & Kauppinen, 2021). Gubar (2011) sen sijaan esittää, ettei lastenkirjallisuutta voida määritellä lukijakunnan mukaan, koska tässä tapauksessa mikä tahansa teos, jonka lapsi poimisi käteensä, pornografiaa myöten, voitaisiin luokitella lastenkirjallisuudeksi. Mustola (2014) mukaan lastenkirjallisuus käsitteenä on ollut kautta aikain ongelmallinen ja vaikeasti määriteltävissä. Näkemyksiä ja eroja käsitteen määrittelystä, sekä sen määrittelyn mahdollisuuksista on paljon. Gubar (2011) toteaa, että kuka tahansa osaa kertoa mitä lastenkirjallisuus on, kunnes se pitäisi määritellä terminä. Lastenkirjallisuuden määrittely terminä on siis äärimmäisen haastavaa. Heikkilä-Halttunen (2018) mukaan lastenkirjallisuudelle ei ole määritelty minkäänlaisia lainmukaisia standardimittoja, siitä kuinka lyhyt tai pitkä lastenkirjan tulisi olla.

Mustola (2014) nostaa tekstissään esiin, kuinka lastenkirjallisuus on sekoitus eri kirjallisuuslajeja. Gubar (2011) nostaa esille, että lastenkirjallisuutta voisi määritellä sen näkemyksen kautta, että se koostuu teksteistä, joiden kirjailijat ovat ensisijaisesti määritelleet tarkan lapsilukijakunnan ja kirjallisen sisällön tulisi poiketa aikuisille suunnatuista teoksista. Mustola (2014) esittää, että lastenkirjallisuus on varsinaisesti ainoa kirjallisuuden laji, joka on terminä saanut nimensä lukijakuntansa mukaan. Siitä huolimatta Mustolan (2014) mukaan tässäkin määritelmässä ongelmallista on, että lastenkirjallisuutta lukevat muutkin lukijakunnat, kuin lapset. Gubar (2011) huomauttaa, että useat kirjailijat vastustavat ajatusta siitä, että heidän teoksensa olisivat suunnatut tietyille ikäryhmille ja että nämä jaottelut syntyvät yleensä kustantajien ja lukijoiden luomina.

Mustolan (2014) mukaan lastenkirjallisuutta pidetään usein muita kirjallisuuden lajeja alempiarvoisena, sillä sitä ei osata arvostaa, tutkia ja tarkastella lapsen ensikosketuksena sekä tutustumisena kirjallisuuden ja erilaisten tekstien maailmaan. Mustola (2014) esittää, että tästä syystä kritiikki kohdistuu yleensä kirjallisuuden yleisten tutkimusperiaatteiden mukaisesti, tekstuaalisesti köyhemmäksi luokiteltuun tekstilajiin. Heikkilä-Halttunen (2018) nostaa sen sijaan esiin, että lastenkirjallisuus on erityisen intiimi sekä poikkeava ihmisten kirjallisuudenlajina tunnekokemusten osalta. Suurelle osalle ihmisistä lastenkirjat ovat poikkeuksellisen vahvoja muistijälkiä ja tärkeitä tunteita herättäviä kirjallisuuden teoksia (Heikkilä-Halttunen, 2018).

Mustola (2014) kuten myös Aerilan & Kauppinen (2021) toteavat, että lastenkirjallisuus, muiden kirjallisuuden lajien tavoin, elää ja muuttuu oman aikansa sekä kulttuurinsa mukaisesti. Aikoinaan lastenkirjoiksi tarkoitetut kirjat olivat opetus ja pelottelutarkoitukseen kirjoitettuja, eivätkä Mustolan (2014) mukaan olleet lasten lukijakunnan mukaan hauskoja, mielenkiintoisia tai edes sellaisia, joita lapset olisivat mielellään lukeneet. Mustola (2014) nostaa esiin myös näkökulman siitä, että lastenkirjallisuus on kuitenkin pääosin yleensä aikuisten tuottamaa. Näin ollen lapsen näkökulma ja ääni jää usein uupumaan myös lastenkirjallisuudesta.

Kasvatusperiaatteet ja lapsuuskäsitykset näkyvät ja heijastuvat aikansa kirjallisuudessa (Aerila & Kauppinen, 2021; Heikkilä-Halttunen, 2018). Lastenkirjallisuus muuttuu ajassa ja noudattelee oman aikakautensa kasvatusperiaatteita (Aerila & Kauppinen, 2021; Heikkilä-Halttunen, 2018). Lapsuuden arvostus ja ymmärrys sitä kohtaan näkyy lastenkirjallisuuden kehityksessä ja kirjoja kirjoitetaan enemmän lasten näkökulmasta käsin, sekä peilaamaan ja käsittelemään lapsen tarpeita, aikuisten maailman ja näkemysten sijaan (Aerila & Kauppinen, 2021). Lastenkirjallisuuden historian alku perustuu Heinimaan (2001) mukaan pelkälle opetukselliselle tarkoituspäälle. Nykyinen viihteellisyys ja lukukokemuksien tuottama elämispohjaisuus on nykyajan tuote. Opetuksellinen elementti elää kuitenkin yhä lastenkirjallisuudessa vahvana (Heinimaa, 2001).

Lastenkirjallisuus sisältää yleensä piilotettua asenne- ja arvokasvatusta (Heikkilä-Halttunen, 2018). Lastenkirjallisuuteen liittyy Mustolan (2014) mukaan myös aina vallankäytöllinen näkökulma erityisesti pedagogisessa mielessä, sillä kuten aiemmin esitettiin aikuinen luo usein lastenkirjallisuuden materiaalit sekä valikoi niitä kasvatuksellisesta näkökulmasta. Näin toimiessaan aikuinen valikoi kulloinkin lapsuuteen sopivat tai mielestään sopimattomat aiheet harjoittaen sensuuria (Mustola, 2014).

Eläytyminen ja samaistuminen ovat usein lastenkirjallisuuden tarinoiden keskiössä (Aerila & Kauppinen, 2021). Hahmojen on keskeistä olla samaistuttavissa ja helposti ymmärrettävissä sekä ennalta ennustettavissa. Tunnistettavuus helpottaa ymmärrystä ja kirjaan samaistumista. Kirjoissa esiintyvien tilanteiden ja asioiden tulee olla loogisia sekä niin sanotusti helppoja, jotta lapsi voi myötäelää kirjan kanssa tunteita kokien yhtäaikaisesti mielihyvää lukukokemuksesta. mukaan lastenkirjallisuuteen sisältyvät kaikki kirjallisuuden eri lajit saduista runoihin ja tietokirjoihin, ja se on kirjoitettu lapsia varten. (Aerila & Kauppinen, 2021.)

Nykypäivän lastenkirjoissa huomioidaan lapsilukijan mielenkiinnonkohteita, tarpeita sekä kielellistä osaamista. Erityistarpeet, monimuotoisuus, ja sensitiiviset aiheet sekä kasvatukselliset trendit huomioidaan ja kirjoja löytyy lähes kaikista mahdollisista aiheista. (Aerila & Kauppinen, 2021.)

Kirjojen kautta voi käsitellä vaikeita, epämukavia sekä kyseenalaisia aiheita lasten kanssa, etäännyttämisen ja turvallisen lähestymistavan kautta. Tällaiset niin sanotusti kiistanalaiset aiheet koetaan kuitenkin haastaviksi ja vaikeiksi käsitellä myös varhaiskasvatuksen opiskelijoiden sekä ammattilaisten näkökulmasta (Mustola, 2014). Varhaiskasvatuksen opiskelijoille teettämässään tutkimuksessa Mustola (2014) toteaa löytäneensä opiskelijoiden vastauksista kolme lastenkirjallisuuden erityispiirrettä. Näitä ovat huumori, vertauskuvallisuus sekä tekstien moninaisuus. Opiskelijoiden vastauksissa korostuu, että lastenkirjallisuudessa voidaan lähestyä vaikeita sekä epämukavia aiheita näiden kolmen lastenkirjallisuutta määrittelevän piirteen kautta, pedagogisessa mielessä (Mustola, 2014). Erityisesti pelottavia aiheita käsitellään Aerilan & Kauppisen (2021) mukaan useimmiten metamorfoosin kautta eli hahmo muuttuu tarinassa joksikin muuksi, mikä kuvaa pelottavaa tilannetta. Lastenkirjallisuuden sisältä löytyy myös oma kategoriansa, jossa kirjoja on kirjoitettu jonkin terapeuttinen ajatus taustalla (Heikkilä-Halttunen, 2018). Näistä kirjoista löytää apua tiettyihin haasteisiin ja kriiseihin ja niitä nimitetään lastenkirjallisuudessa täsmäkirjoiksi (Heikkilä-Halttunen, 2018).

Gubar (2011) korostaa, että lastenkirjallisuuden tarkan määritelmän hakemisesta tulisi luopua, sillä yrittämällä määritellä lastenkirjallisuutta toistuvien samanlaisten piirteiden kautta on hedelmätöntä ja hidastaa lastenkirjallisuuden alan edistystä. Gubar (2011) esittää, että lastenkirjallisuutta tulisi arvostaa omana heterogeenisesti rikkaana kirjallisuuden lajinaan.

2.3 Kuvakirja

Kuvakirja on lastenkirjallisuuden merkittävä osa, vaikka kaikki lastenkirjat eivät olekaan kuvakirjoja. Heinimaa (2001, viitattu Aerila & Kauppinen 2021) esittää, ettei kuvakirjasta ole olemassa yksiselitteistä tai yksimielistä käsitteen määritelmää, mutta yksi määritelmä on, että kuvakirjassa on jokaisella aukeamalla vähintään yksi kuva, ja kuvakirjat kertovat tarinan tekstin ja kuvan keinoin. Aerila & Kauppinen (2021) muistuttavat teoksessaan, kuinka kuvakirja on useille lapsille elämänsä ensimmäinen kirja, ja ne toimivat usein myös käyttöesineinä.

Kuvakirjan aiheiksi kelpaavat Heikkilä- Halttusen (2018) pienimmistä suurimpiin, mitkä tahansa aiheet. Aerila & Kauppinen (2021) korostavat tekstissään täsmäkirjoja erityisesti sensitiivisten aiheiden käsittelyyn lasten kanssa. Täsmäkirjoiksi he määrittelevät kuva- ja/tai lastenkirjat, joissa käsitellään jotain tiettyä spesifiä aihetta (Aerila & Kauppinen, 2021; Heikkilä-Halttunen, 2018). He myös nostavat esiin täsmäkirjojen käytön varhaiskasvatuksen ammattilaisten keskuudessa vaikeiden tai sensitiivisten asioiden käsittelyn tukena. Heinimaa (2001) nostaa esiin, että ovat oma runouden lajinsa ja kuvastavat kieltä siinä missä tekstikin

verbaalista kieltä. Tämä on erittäin merkittävä nosto ottaessa huomioon varhaiskasvatuksen suunnitelmien perusteiden (OPH, 2022) asettamat vaatimukset monilukutaidon opettamisen vastuusta varhaiskasvatuksessa.

Kuvakirjoissa tekstin ja kuvien määrä ei ole vakio, vaan se vaihtelee suuresti ja käyttötarkoituksia voi olla monia. Kuvakirjoissa on nykyään myös hiljaisten kirjojen kategoria, jossa tarinat kerrotaan vain kuvien avulla. Kuitenkin kuvakirjoissa oleellista on, että tarina kerrotaan ensisijaisesti kuvien avulla. (Aerila & Kauppinen, 2021.)

Kokko (2012) nostaa esille, että kuvakirjojen lukemisessa pätee yleinen oletus sanojen tehtävästä selittää kuvien sisältöä lukijalle. Sanat ja kuva peilaavat toisiaan ja lukija tulkitsee informaatiota siirtyen toisesta toiseen, edes takaisin, tehden omaa tulkintansa kuvan ja sanan yhteisestä vaikutuksesta. Kokon (2012) mukaan modernin kuvakirjan määrittelee kuvan ja sanojen välinen liitto, tekstin kuvittamisen tai kuvien sanoittamisen sijaan. Tekstissä on mahdollista kertoa kronologinen tapahtumien ja ajan jatkumo, mutta Kokko (2012) esittää, että tämä ei ole mahdollista kuvassa. Kokon (2012) mukaan kuvaa voidaan pitää kertovana, kun se ei ole sidottu tarinan tapahtumasarjaan. Tässä yhteydessä tarinallisuuden mahdollistavien kausaalisuhteiden päättely jää lukijan vastuulle (Kokko, 2012).

Kuvakirja on omaa aikaansa kuvastava taideteos (Heinimaa, 2001). Kuvat eivät vaadi kirjoissa katsomisjärjestystä. Ajallinen elementti on läsnä sinänsä, että kuvissa voidaan esittää tarinan menneitä tai mahdollisia tulevia tapahtumia sekä vihjeitä niistä, vaikka yhdessä kuvassa kuvataankin vain yksi hetki (Kokko, 2012). Kirjallisuudessa tarinaa havainnoidaan aikajatkumon kautta, kun taas kuvataiteen havainnointi tapahtuu tilassa eikä ajassa (Uspenskin, 1991, viitattu Kokko 2012). Teksti kuvaa aikaa ja kuvat kuvaavat tilaa, mutta kuvakirjallisuudessa kertojan ja kuvittajan voidaan nähdä toimivan toistensa kanssakuvittelijoina (Kokko, 2012). Heinimaan (2001) mukaan lastenkirjallisuudentutkimus perustuu lähes pelkästään tekstiin ja kuvatutkimukselle olisi kova tarve.

2.4 Tunnekasvatus varhaiskasvatuksen kontekstissa

Varhaiskasvatuksen suunnitelmien perusteissa (OPH, 2022) tuodaan esiin varhaiskasvatuksen vastuu lapsen tunnekasvatuksen tukemisessa, sekä tunteiden tunnistamisessa ja ilmaisemisessa. Kirjat toimivat tämän tunnekasvatuksen tukena laajalti varhaiskasvatuksen kentällä.

“Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita.” (OPH, 2022, s.28)

Myös surun tunne mainitaan varhaiskasvatuksen suunnitelmien perusteissa, vaikkei asiakirjassa muuten juurikaan eritellä tunteiden kirjoa, vaan tunnekasvatuksesta puhutaan laajana kokonaisuutena:

“Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi.” (OPH, 2022, s.47)

Tunteiden tuntemisen taito on ihmisen luonnollinen synnynnäinen ominaisuus (Koivula & Laakso, 2017). Tunnetaitojen eli tunteiden säätelyn, niiden tunnistamisen ja nimeämisen taitoihin lapsi tarvitsee vuorovaikutuksellista mallintamista, tukea ja opetusta (Koivula & Laakso, 2017). Tunnesäätelyyn vaadittavat kognitiiviset prosessit alkavat kehittyä ihmisen toisen elinvuoden aikana (Koivula & Laakso, 2017). Lapsen oppimisen ja kokemusten merkitys tunnetiloihin ja emootioihin liittyen, ovat Koivulan & Laakson (2017) mukaan taito oppia toimimaan sosiaalisesti eri tunnetilojen kanssa. Esimerkkinä tästä voisi esittää, että vaikka asiat olisivat pelottavia, opimme toimimaan pelkojen kanssa ja niiden mukaan. Suuri osa pelon tunteista jää ajan myötä lapsen varttuessa pois, esimerkiksi liittyen lapsen luontaiseen taipumukseen pelätä vieraita ihmisiä (Koivula & Laakso, 2017). Kun tunnetaitoja tarkastellaan tästä näkökulmasta, läheisillä ihmissuhteilla, on valtava merkitys lapsuuden tunnetaitojen oppimisessa ja vahvistamisessa (Koivula & Laakso, 2017). Pohdittaessa tunteita ja niihin liittyvää oppimista, kuten tunteiden erittelyä, tunnistamista, nimeämistä ja tunteiden säätelyä läheiset ihmissuhteet sekä koko kulttuurinen konteksti, jossa lapsi elää on erittäin merkittävä (Koivula & Laakso, 2017).

Aerila & Kauppinen (2021) esittävät, että varhaiskasvattajien tulee käyttää lastenkirjallisuutta hyväkseen lapsen arjen muuttuvissa tilanteissa, erityisesti isoja muutoksia ilmetessä. He nostavat esiin, kuinka joissain tilanteissa ja perheissä tunteiden ja tilanteiden käsittely saattaa olla ainoastaan mahdollista kirjallisuuden ja tekstien kautta. Heikkilä-Halttunen (2018) nostaa täsmäkirjat tehokkaaksi aiheen käsittelymenetelmäksi, varhaiskasvatuksen tai vanhemmuuden yhteydessä, nimenomaan surun käsittelyyn. Myös varhaiskasvatuksen suunnitelmien perusteet (OPH, 2022) tukee tätä näkemystä taiteen ja kirjallisuuden käytöstä tunteiden tukemisen ja vuorovaikutuksen tukemisen edistäjinä. Heikkilä-Halttunen (2018) mukaan kuvakirja tuo koko universumin pienen lapsen eteen ja näin ollen kuvakirjojen merkitys tunteiden tunnistamisen opettelussa sekä tunnekasvatuksessa on kiistaton. Kuvakirjat tuovat lapsille erilaiset tilanteet selkeästi käsittelyyn, opettaen samaistumista ja empatiaa (Heikkilä-Halttunen, 2018).

Aerila & Kauppinen (2021) nostavat esille, kuinka tietynlaiset aihepiirit lasten kanssa, kuten huumori lapsentasoisesti, on varhaiskasvattajille usein vaikeaa. Sensitiivisten aiheiden käsittelyn kohdalla, kuten menetys tai suru, jopa aikuisilta ja kasvattajilta loppuvat usein sanat ja keinot kesken (Aerila & Kauppinen, 2021). Tällöin kirjallisuuden hyödyntämisen merkitys erilaisista teemoista on korvaamattoman arvokas (Aerila & Kauppinen, 2021).

Suru on tunne, jota varhaiskasvatuksessa kohdataan päivittäisellä tasolla useita kertoja. Surua aiheuttavat muun muassa erotilanteet, yksinäisyys, mielipaha leikeistä ulkopuolelle jäämisessä sekä omien toiveiden täyttymättä jääminen (Salmi ym., 2022). Surua olisi hyvä käsitellä varhaiskasvatuksessa monenlaisten eri tunteiden kattokäsitteenä (Lipponen, 2019). Olisi erittäin tärkeää käsitellä, kuulla ja tuoda näkyväksi lasten suremisen kokemukset ja käytännöt varhaiskasvatuksen kontekstissa, jo pelkästään varhaiskasvatuksen institutionaalisen ja yhteiskunnallisen aseman vuoksi. Valtaosa 1–6-vuotiaista lapsista viettää suurimman osan päivästänsä varhaiskasvatuksessa (Salmi ym., 2022), joten surun tunteminen ilmiönä ja siihen vaikuttavat reaktiot ja teot ovat erittäin merkittäviä.

Ahola & Roos (2021) mukaan yksi varhaiskasvattajan merkittävimmistä vastuista ja työtehtävistä on lapsen tunteiden kanssasäätelijän roolissa toimiminen. He (2021) nostavat esiin näkökulman siitä, ettei pienellä lapsella ole riittäviä itsesäätelyn keinoja ja tunnetaitoja, nimetä, ymmärtää, käsitellä tai selvittää suuren tunteen kanssa. Ahola & Roos (2021) korostavat nimenomaan surun tunnetta merkittävänä varhaiskasvattajan tukea ja psyykkistä turvaa vaativana tunnekasvatuksen osa-alueena, erityisesti varhaiskasvatuksen aloitusvaiheessa (myös Salonen ym.; 2024; Lipponen 2019). Aikuisen tulee antaa lapsille kokemus siitä, että kaikki tunteet ovat sallittuja ja turvallisia tunteita, ja että ne kohdataan sensitiivisesti ja myötätuntoisesti (Ahola & Roos, 2021). Varhaiskasvattajan tehtävänä on olla lapsen rinnalla surun, kuten muidenkin tunteiden kanssa, osoittaen, että tunteesta kuin tunteesta on mahdollista selvittää riippumatta sen intensiteetistä (Ahola & Roos, 2021). Aikuisen tehtävänä on myös opettaa, että jokaisella tunteella on selkeä viesti ja tarkoitus (Ahola & Roos, 2021). Esimerkiksi erotilanteen aiheuttaman surun taustalla on kyse tärkeästä ja merkittävästä vuorovaikutussuhteesta toiseen ihmiseen (Ahola & Roos, 2021).

Oppiminen ja erilaiset kokemukset tunteista ja tunnetiloista vaikuttavat siis lapsen tunteiden heräämiseen eri tilanteissa, kokemuksien voimakkuuteen sekä niiden sisältöön (Koivula & Laakso, 2017). Näin ollen varhaiskasvatuksen osuus ja vastuu tunnetaitojen tukemisesta ja opettamisesta on lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta erittäin oleellisia. Kasvattajan sensitiivisyys eli tapa havaita, vastaanottaa ja vastata lasten tunteisiin on Ahola & Roos (2021) mukaan varhaiskasvattajan tärkein ominaisuus. Ahola & Roos (2021)

käyttävät termiä sensitiivisyyskompassi, jonka he ajattelevat osoittavan kasvattajalle, miten, missä ja millä tavoin vastata lapsen tunteisiin.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkielman tavoitteena on selvittää lastenkirjallisuuden kuvakirjoissa esiintyvän surun pääpiirteitä, mikä surua aiheuttaa, miten se näkyy ja kuinka surua kuvataan teoksissa, sekä kuinka hahmot selviävät surun tunteesta tai surun kanssa eteenpäin. Tässä luvussa esitellään tutkielman toteuttamisen tavat, metodit, avataan lukijalle tutkimusaineistoa ja kuvataan aineiston analysointi.

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitetta pyrittiin lähestymään kolmen tutkimuskysymyksen avulla:

1. Mitkä tekijät aiheuttavat surun tunteita suomalaisessa lastenkuvakirjallisuudessa aikavälillä 2020–2025?
2. Miten surun tunnetta kuvataan valituissa teoksissa tekstin muodossa?
3. Kuinka surun tunteesta selvitään eteenpäin valituissa teoksissa?

3.2 Menetelmät

Tutkielma toteutettiin laadullisena tutkimuksena (Puusa & Juuti, 2020). Tutkielman lähestymistapana oli lastenkirjallisuuden analysointi, harkinnanvaraisella otannalla. Aineiston analysoimiseen valikoitui induktiivinen sisällönanalyysi, jossa aineistoa lähestyttiin aineistolähtöisesti avoimin mielin tutkien (Eskola & Suoranta 1998; Puusa & Juuti, 2020), kuinka surun aiheuttajia ja surua kuvataan teosten tekstien kautta suomalaisessa lastenkuvakirjallisuudessa. Tutkielmassa tutkittiin millaisin sanoin ja keinoin lapsen surua tuotiin esiin, miten sitä käsitellään ja kohdataan, sekä kuinka surun tunteista selvitettiin eteenpäin.

3.3 Aineiston keruu ja tutkimusaineisto

Aineiston keruu toteutettiin etsimällä suru aiheisia kirjoja Pirkanmaan Piki Verkkokirjaston sivuilta 10.3.2025-15.1.2026 aikavälillä. Aineistoa etsittiin myös menemällä

fyysisesti Tampereen kaupungin pääkirjasto Metsoon, sekä kirjastoautoihin Kustaa ja Kosmos, kyselemään kirjaston henkilökunnalta ja tiedonhaun ammattilaisilta sopivista teoksista. Kävi nopeasti ilmi, että hakusanalla suru kirjallisuutta löytyi suhteellisen runsaasti, mutta kirjallisuus käsittelee lähes poikkeuksetta kuolemaan liittyvää surua. Tutkielman alkuperäisenä mielenkiinnon kohteena oli nimenomaan arjessa esiintyvä suru eikä niinkään kuolemaan ja menetykseen liittyvä suru (Salonen ym., 2024). Hakuperusteita tuli näin ollen pohtia uudelleen ja ryhtyä etsimään surusta kertovia teoksia tekemällä vielä tarkempia rajauksia haussa.

Aineiston haku rajattiin vuosille 2020–2025, sillä tutkielmassa oli kiinnostuttu tutkimaan tuoreempia teoksia, erityisesti johtuen siitä, että lasten tunnetaitojen tukeminen on alati ajankohtaisempi asia, joka nousee esiin vahvemmin tutkimuksissa, keskusteluissa ja kasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa (Aerila ym., 2021; OPH, 2022).

Tutkielmassa päätettiin keskittyä myös vain suomenkieliseen lastenkirjallisuuteen siitä lähtökohdasta käsin, että kunnallinen varhaiskasvatus järjestetään Suomessa pääosin suomen kielellä (OPH, 2022, s.52).

“Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta.” (OPH, 2022, s.52)

Aineisto valikoitui suru-hakusanaa käsitteleviin lastenkuvakirjoihin. Tutkielman ulkopuolelle rajautuivat sellaiset lastenkuvakirjat surusta, jotka käsitelivät kuoleman aiheuttamaa surua. Tutkielman aineiston ulkopuolelle rajattiin myös teokset, jotka oli luokiteltu nuortenkirjallisuudeksi tai romaaneiksi, sillä lähtökohdaksi aiheeseen oli aineiston sopivuus sekä tulosten hyödyntämisen mahdollisuudet jatkossa varhaiskasvatuksessa.

Tutkielman tutkimusaineisto perustuu neljään suomalaisen kirjailijan ja kuvittajan luomaan lasten kuvakirjaan Yhteinen teema näille kirjoille oli suruun perustuviksi kirjoiksi teemoittelu Pirkanmaan Piki-verkkokirjaston hakusanalla suru.

Aineistona toimivat teokset:

1. Kadonnut pihapuu (Snellman & Nygård, 2021)
2. Päiväkoti Heippakamu, Aamos ja ei (Salmi, 2024)
3. Simpukka (Huovi & Koskinen, 2022) sekä
4. Surullinen Luru (Partanen, 2022)

3.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksessa tutkimusmetodinä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia (Vilka, 2025; Eskola & Suoranta, 1998). Tutkimuksessa käytettiin myös kvantitatiivisen tutkimusotteen metodeja, laskemalla alkuperäisilmaisuja määrällisesti (Puusa & Juuti, 2020).

Puusa & Juuti (2020) huomauttavat, että vaikka määrällistä ja laadullista tutkimusta usein määritellään toistensa vastakohtina, ne eivät automaattisesti sulje toisiaan pois, eikä vastakkainasettelu ole ylipäätään tarpeellista. Tässä tutkimuksessa teoria ja tutkija ovat tutkimuksen tulosten kannalta merkittävässä asemassa, eikä tutkimusta ole toteutettu objektiivisesti kvantitatiivisen tutkimuksen periaatteita noudattaen (Puusa & Juuti, 2020). Tutkimuksen tutkimusmenetelmät eivät ole sinänsä tutkimuksen kannalta itseisarvokkaasti tärkeitä, vaan toimivat niin sanottuina välineinä tutkimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi (Vilka, 2025; Puusa & Juuti, 2020).

Laadullisen tutkimuksen menetelmiä käytetään yleensä tutkimaan sellaisia ilmiöitä, jotka koskevat ihmisten välistä vuorovaikutusta sekä sitä ilmentävää kieltä (Puusa & Juuti, 2020; Vilka, 2025). Tästä syystä laadullinen tutkimus soveltui parhaiten tämän tutkimuksen metodiksi, sillä tutkimus koskee nimenomaan kielellisiä ja vuorovaikutuksellisia ilmiöitä (Puusa & Juuti, 2020).

Tutkimusmenetelmä valittiin sen perusteella, että ne tukivat tutkimuksen tutkimusongelman ratkaisemista mahdollisimman hyvin (Vilka, 2025). Tutkimus on toteutettu pääasiassa sanallisesti tutkimusta selittäen, numeerisen tulokinnan sijasta, joten muun muassa tämän määrittelyn perusteella tutkimus sijoittuu laadullisen tutkimuksen piiriin (Puusa & Juuti, 2020).

Analyysia lähdettiin rakentamaan lukemalla tutkielmaan valitut teokset tarkasti läpi useita kertoja, jotta aineisto tulisi tutkijalle tutuksi sekä käsitys eri kirjojen sisällöstä selkiytyisi tutkielman kannalta oleellisten aiheiden ja teemojen osalta. (Puusa & Juuti, 2020.)

Tämän jälkeen aineistosta alettiin etsiä tutkimuskysymyksiin sopivia ilmaisuja, eli sanoja, lauseita ja virkkeitä, jotka vastaisivat tutkimuksen tutkimuskysymyksiin (Vilka, 2025). Tekstiotteita ryhdyttiin luokittelemaan sopiviin luokkiin. Tällaisia alkuperäisilmaisuja olivat esimerkiksi "suru suuri, murheen murtama ja sydän särkyneenä".

Ensimmäisessä tutkimuskysymys selvitettiin, mitkä tekijät aiheuttavat surun tunteita suomalaisessa lastenkuvakirjallisuudessa aikavälillä 2020–2025. Tutkimuskysymystä lähdettiin analysoimaan, teemoittelemalla aineistosta löytyneet surun aiheuttajat sopiviin luokkiin. Luokittelun aikana kävi ilmeiseksi, ettei taulukkoa ollut tarkoituksenmukaista laatia analyysiyksiköiden rajallisuuden vuoksi (Vilka, 2025). Aineistosta nousi neljä surun aiheuttajaa.

Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla, miten surua kuvataan valituissa teoksissa, aineistosta nousi ilmaisia, jotka selvästi kuvastivat surun ilmenemistä hahmoilla, mutta ilmaiset olivat osaltaan vaikeasti luokiteltavissa. Tutkielman toteuttaja joutui tekemään valintoja ja päätöksiä luokkien nimistä, jotka vaikuttivat sopivan parhaiten kyseisen aineiston analysointiin (Puusa & Juuti, 2020). Tällaisia luokituksia olivat esimerkiksi ilmaiset, joissa suru ilmeni hahmon olemuksen tai fyysisen olotilan muutoksena. Alakategoriat luotiin aineistoista nousevien analyysiyksiköiden luokitteluun sopiviksi kirjoissa käytettyjen ilmaisujen pohjalta. Alkuperäisilmaisuista muodostui kahdeksan alakategoriaa surun ilmenemisen muodoista tekstuaalisesti. Nämä kategoriat olivat suru, hyvästely sekä asian finalisointi, suuttumus, toimettomuus, suruilmaisu sekä sen synonyymien käyttö, vetäytyminen, hiljaisuus ja muutokset hahmon olemuksessa ja toiminnassa.

Kun analyysiyksiköt oli koottu aineistosta tutkimuskysymystä vastaaviksi ja lajiteltu alakategorioihin ryhdyttiin luomaan yläkategorioita, joihin kyseiset alakategoriat pystyttiin sijoittamaan. Yläkategorioita, joita muodostui neljä, olivat fyysinen reaktio, fyysinen toiminta, fyysinen toimettomuus, suruilmaisun sekä sen synonyymien käyttö tekstuaalisesti. Taulukossa 1 esitellään edellä mainitut surun tunteen kuvauksen luokittelut.

TAULUKKO 1. Surun tunteen kuvaukset

Fyysinen reaktio	Fyysinen toiminta	Fyysinen toimettomuus	Suruilmaisun ja synonyymien käyttö tekstissä
Tämä kategoria piti sisällään erilaisia kehollisia reaktioita, kuten itkua ja huutoa Alakategoriat: – Itku	Tämä kategoria piti sisällään hahmon fyysistä toimintaa kuten potkimista, juoksemista tai piirtämistä Alakategoriat: – Hyvästely/asian finalisointi – Suuttumus – Muutokset hahmon toiminnassa – Vetäytyminen	Tämä kategoria piti sisällään hahmojen toiminnan pysähtymistä tai lopettamista vetäytymistä, hiljaisuutta jne. Alakategoriat: – Toimettomuus – Hiljaisuus	Tämä kategoria piti sisällään ilmaisuja, jotka kuvasivat surun tunnetta, kuten suru, murhe, sydämen särkyminen jne. Alakategoriat: – Suruilmaisut ja surun synonyymit

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä, kuinka surun tunteesta selvittää eteenpäin valituissa teoksissa, oli samankaltaista haastetta luokkien nimeämisen suhteen. Aineistossa surusta selviytymisen keinot nousivat esiin suhteellisen selkeästi, mutta kategorialuokkien nimeäminen tuotti silti haasteita. Tutkielman tekijä joutui tekemään tarkkojen pohdintojen jälkeen haastavia valintoja alkuperäisilmaisujen sijoittamisesta eri luokkiin analyysin toimivuuden vuoksi.

Osa ilmaisuista olisi sopinut sijoittaa kahteen eri luokkaan, mutta tutkimuksen luonteen mukaisesti vaikeat valinnat kuuluivat tähänkin laadulliseen tutkielmaan (Vilkka, 2025). Yksi näistä haastavista valinnoista oli hahmon piirtäminen, jonka hahmo toteutti omasta valinnastaan. Tämä keino on selkeästi toiminnallinen, mutta se voitaisiin nähdä myös itsensä lohduttamisen ja tukemisen keinona. Tämän kaltaisten ilmaisujen kohdalla tutkimuksessa tehtiin selkein päätös ja sijoitettiin ilmaisu toiminnallisiin keinoihin (Puusa & Juuti, 2020.)

Kun analyysi oli tehty, aineiston tuloksia täydennettiin kvantifioinnilla, laskemalla ilmaisut määrällisesti (Puusa & Juuti, 2020). Taulukossa 2 esitellään edellä kuvatut keinot surun tunteesta eteenpäin selviytymiseen.

TAULUKKO 2. Surun tunteesta selviytyminen

Muiden hahmojen tuki	Itsensä tukeminen	Menetyksen korvaavat keinot
<p>Tämän kategorian osana olivat muiden hahmojen fyysiset ja sanalliset neuvot, sekä avunanto tai ratkaisujen etsiminen sekä löytäminen surun helpottamiseksi</p> <p>Alakategoriat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tuen hakeminen muilta - Muiden hahmojen lohduttavat sanat ja teot - Menetyksen sanoittaminen - Neuvot - Menetyksen käsittely toiminnallisilla keinoilla 	<p>Tämän kategorian sisältö koostui erilaisista itsesääntelyn keinoista kuten itsensä lohduttaminen sanallisesti tai itsensä kehuminen mielensisäisesti</p> <p>Alakategoriat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Omien rajojen asettaminen - Itsensä lohduttaminen 	<p>Tämä kategoria piti sisällään asiat tai esineet, jotka korvasivat sen menetyksen, joka aiheutti hahmolle surun, kuten rikki mennyt lelu tai menetetyt turvan tunteen palauttaminen</p> <p>Alakategoriat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Menetyksen korvaava asia/esine

4 TULOKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää surun tunteen tekijöitä, sen ilmenemistapoja sekä surun tunteesta eteenpäin selviämistä. Tässä osiossa käsitellään analyysin tuloksia ja esitellään vastaukset kolmeen tutkimuskysymykseen tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä.

4.1 Surun aiheuttajat

Ensimmäisen tutkimuskysymys selvitti: Mitkä tekijät aiheuttavat surun tunteita suomalaisessa lastenkuvakirjallisuudessa aikavälillä 2020–2025? Aineistosta nousi neljä keskistä surun aiheuttajaa. Aineiston pohjalta surun aiheuttavat tekijät luokiteltiin seuraavasti:

- Lelun ottaminen ja haluaminen muiden toimesta sekä rakkaan lelun rikkoutuminen eli onnettomuus ja menetys
- Lapset pulassa ja vaarassa eli onnettomuus ja siitä seuraavat riskit/mahdollinen vaara, turvallisuuden ja suojelun mahdollisuuksien menetys
- Pihapuun katoaminen sekä mekon menetys pesukoneelle eli menetys
- Sairastuminen surutautiin eli tuntematon syy tai onnellisuuden menetys

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulokset osoittivat, että surua aiheutuu erilaisten taustasyiden takia. Surun aiheuttajia löytyi aineistosta neljä erilaista, mutta kaikkiin liittyi lopulta oleellisesti jonkinlainen menetys.

Osassa tutkimusaineiston teoksista esiintyy myös muunlaisia pieniä sivullisia surun tilanteita. Tällaisia ovat esimerkiksi kirjassa Päiväkoti Heippakamu, Aamos ja ei, päähenkilön rakas lelu Letkula menee rikki aiheuttaen surun sekä päähenkilölle että muille tarinan sivuhenkilöille. Muita sivullisen hahmon surun tunteita aiheutuu, kun lasta tönäistään tai silloin kun pitäisi pukea lapselle epämieluiset kurahousut päälle. Tarinaa läpikuljettava suurempi surun aihe on kuitenkin lelun rikkoutumisesta johtuva menetys.

Surullinen Luru kirjassa surun tekijänä toimii onnettomuus, jossa Lurun lapset sisältävä muna on pudonnut taivaalta ja lapset ovat vaarassa maanpinnalla. Sivuhenkilö Luru on surullinen ja tolaltaan onnettomuuden vuoksi, eikä kykene muuttamaan käsillä olevaa tilannetta. Turvallisuuden tunne ja keinot suojella jälkikasvua ovat menetetty onnettomuuden seurauksena.

Kirjassa Kadonnut pihapuu päähenkilölle aiheuttaa suurta surua puun katoaminen päiväkodin pihasta. Menetyks kuljettaa surun tunnetta tarinan läpi, mutta tässäkin kirjassa koetaan tarinan keskeisen surua aiheuttavan tekijän lisäksi sivullinen suru, johtuen mekon menetyksestä pesukoneelle. Hahmo kuvaa jo toista menetystään tarinassa ilmaisulla, ettei häneen mahdu enää yhtäkään murhetta.

Simpukka teoksessa syy jää tuntemattomaksi. Kirja alkaa kertoen kuinka tuuli ja merenäänät ovat merenneidoille onnen ja ilon aihe. Päähahmo sairastuu tuntemattomaan surutautiin ja vetäytyy yksinäisyyteen sulkien äänät ja meren ulkopuolelle. Tämä voitaisiin tulkita niin, että surun takia merenneito menettää hetkellisesti merenäänät ja sen mikä merenneidoille on merkityksellisintä vetäytyessään hiljaisuuteen, kunnes ystävä palauttaa merenneidolle tämän ilon ja onnellisuuden tuoden merenneidolle meren kauneimmat äänät.

4.2 Surun kuvaukset

Toinen tutkimuskysymys selvitti, miten surua kuvataan valituissa teoksissa tekstin muodossa. Aineistosta löydettiin useita eri tapoja surun kuvailuun. Tutkimustulosten mukaan surua kuvattiin neljän pääteeman mukaan: fyysinen reaktio, fyysinen toiminta, fyysinen toimettomuus sekä suruilmaisun ja synonyymien käyttö tekstissä. Ilmaisusta muodostettiin yhteensä kahdeksan alakategoriaa. Kategoriat olivat suru, hyvästely/asian finalisointi, suuttumus, toimettomuus, suruilmaisu sekä sen synonyymien käyttö, vetäytyminen, hiljaisuus sekä muutokset hahmon olemuksessa ja toiminnassa, jotka sijoitettiin neljän pääkategorian alle. Alla olevassa taulukossa, esitetään kategorioiden sisällöt ja tulokset määrällisesti.

TAULUKKO 3. Surun kuvaukset

Fyysinen reaktio	Fyysinen toiminta	Fyysinen toimettomuus	Suruilmaisun ja synonyymien käyttö tekstissä
<p>Tämä kategoria piti sisällään erilaisia kehollisia reaktioita, kuten itkua ja huutoa</p> <p>Esimerkiksi: “Hahmo itki äänekkäästi tröötäillen.” “Hän itkee” “ei pysty lopettamaan parkumista”</p> <p>Alakategoriat: – Itku</p>	<p>Tämä kategoria piti sisällään hahmon fyysistä toimintaa kuten potkimista, juoksemista tai piirtämistä</p> <p>Esimerkiksi: “Hän painaa kädet korville ja huutaa.” “juoksee huoneeseensa ja paiskaa oven kiinni perässään”</p> <p>Alakategoriat: – Hyvästely/asian finalisointi – Suuttumus – Muutokset hahmon toiminnassa – Vetäytyminen</p>	<p>Tämä kategoria piti sisällään hahmojen toiminnan pysähtymistä tai lopettamista vetäytymistä, hiljaisuutta</p> <p>Esimerkiksi: “enkä ajattele enkä ihmettele mitään” “Minä vain katson. En sano mitään”</p> <p>Alakategoriat: – Toimettomuus – Hiljaisuus</p>	<p>Tämä kategoria piti sisällään ilmaisuja, jotka kuvasivat surun tunnetta</p> <p>Esimerkiksi: “vakava ja murheellinen” “yllättäen suruun sairastui” “sydän särkyi”</p> <p>Alakategoriat: – Suruilmaisut ja surun synonyymit</p>
14 ilmaisua	16 ilmaisua	5 ilmaisua	19 ilmaisua

Määrällisesti surua ilmaistiin aineistossa eniten erilaisten suruilmaisujen tai surua kuvaavien synonyymien kautta, kuten sydämen särkymisenä, surutautina tai murheena. Lähes yhtä merkittävä määrällinen löydös oli hahmojen erilainen fyysinen toiminta, josta suru ilmeni. Tällaista toimintaa olivat esimerkiksi huutaminen, vetäytyminen, vaeltaminen sekä piiloutuminen. Fyysisistä reaktioista itku oli määrällisesti selkeästi dominoivin surun ilmentymän muoto. Itkua kuvailtiin erilaisten ilmaisujen kautta, kuten itkeä, huutaa ja nyyhkyttää. Itkua ilmeni keskeisten hahmojen lisäksi myös tarinan sivullisilla hahmoilla. Myös hiljaisuus ja katsominen sekä yksin jääminen tai jättäytyminen näyttäytyi aineistossa fyysisen toimettomuuden muodossa.

4.3 Surun tunteesta eteenpäin selviytyminen

Kolmas tutkimuskysymys selvitti, kuinka surun tunteesta selvittää eteenpäin valituissa teoksissa. Surusta selviämiseen nousi aineistosta useita erilaisia keinoja. Alakategorioita muodostui yhteensä kahdeksan erilaista. Nämä kategoriat olivat tuen hakeminen muilta, omien rajojen asettaminen, muiden hahmojen lohduttavat sanat ja teot, menetyksen sanoittaminen, neuvot, korvaava esine tai asia, menetyksen käsittely toiminnallisilla keinoilla sekä itsensä lohduttaminen. Analyysiyksiköiden eli alkuperäisilmaisujen keräämisen ja alakategorioihin luokitteluun jälkeen kategoriat sijoitettiin yläkategorioihin, joita muodostui kolme, muiden hahmojen tuki, itsensä tukeminen sekä menetyksen korvaavat keinot. Taulukossa 4 tulokset esitetään määrällisesti ja kategoriat kuvataan taulukkomuodossa.

TAULUKKO 4. Surusta eteenpäin selviäminen

Muiden hahmojen tuki	Itsensä tukeminen	Menetyksen korvaavat keinot
Tämän kategorian osana olivat muiden hahmojen fyysiset ja sanalliset neuvot, sekä avunanto tai ratkaisujen etsiminen sekä löytäminen surun helpottamiseksi	Tämän kategorian sisältö koostui erilaisista itsesäättelyn keinoista kuten itsensä lohduttaminen sanallisesti tai itsensä kehuminen mielensisäisesti	Tämä kategoria piti sisällään asiat tai esineet, jotka korvasivat sen menetyksen, joka aiheutti hahmolle surun, kuten rikki mennyt lelu tai menetetyt turvan tunteen palauttaminen
Alakategoriat: <ul style="list-style-type: none"> – Tuen hakeminen muilta (9 kpl) – Muiden hahmojen lohduttavat sanat ja teot (25 kpl) – Menetyksen sanoittaminen (6 kpl) – Neuvot (5 kpl) – Menetyksen käsittely toiminnallisilla keinoilla (7 kpl) 	Alakategoriat: <ul style="list-style-type: none"> – Omien rajojen asettaminen (1 kpl) – Itsensä lohduttaminen (2 kpl) 	Alakategoriat: <ul style="list-style-type: none"> – Menetyksen korvaava asia/esine (9 kpl)
52 ilmaisua	3 ilmaisua	9 ilmaisua

Määrällisesti tarkasteltaessa tuloksissa korostui muiden hahmojen tuki ja näin ollen vuorovaikutussuhteet surun kanssa selviytymisen ja surun tunteesta eteenpäin pääsemisen suhteen. Osassa aineistosta nousi esille myös itsesäättelyyn ja itsensä tukemiseen liittyviä ilmaisuja, joista yksi kolmesta kategoriasta muodostui. Tällainen ilmaisu oli esimerkiksi ”Paju on hyvä ja tärkeä”, jossa hahmo puhutteli itseään. Kolmannessa kategoriassa suru saatiin

niin sanotusti ratkaistuksi, jonkin korvaavan keinon kautta. Tällaisia olivat esimerkiksi uuden puun istuttaminen kaatuneen puun tilalle, sekä uusi lelu rikkoutuneen lelun tilalle.

Määrällisesti hyvin paljon muita keinoja marginaalisempaan osuuteen jäi hahmojen itsensä tukemisen keinot. Suurimmassa osassa aineistoa näitä keinoja ei löytynyt, mutta muutama erilainen alkuperäisilmaisu itsensä lohduttamisesta surun tunteen keskellä nousi esiin. Itsesäätely ja itsensä lohduttamisesta muodostui yksi oma kategoriansa surun kanssa eteenpäin pääsemiseksi.

Tulokset siis osoittavat, että surun tunteesta eteenpäin selviämisen keinoissa hahmot käyttävät kolmea eri keinoa, joista määrällisesti korostuu muiden hahmojen tuki, toisin sanoen vuorovaikutussuhteet muihin hahmoihin.

Varsinaisia toisten tarjoamia tuen keinoja on useita erilaisia ja eri hahmot hyötyvät keinoista eri tavoin. Nämä tuen muodot voidaan kuitenkin yhdistää yhden isomman luokan alle, jossa kaikki sijoittuvat toisten tarjoamaan tukeen ja vuorovaikutukseen muiden hahmojen kanssa.

Itsensä tukemista tuloksissa edustivat hahmon omien rajojen asettaminen sekä erilaiset ilmaisut itselleen lohtua tarjoamaan. Tällaisia ilmaisuja olivat esimerkiksi "Paju on hyvä ja arvokas". Korvaavat elementit saattoivat olla fyysisiä, kuten uusi lelu vanhan rikkoutuneen lelun tilalle, mutta ne saattoivat edustaa myös aineettomia asioita, kuten turvallisuuden palauttamista.

Tulokset osoittavat, että surua voidaan ratkoa tukemalla itseään erilaisin itsesäätelyn keinoin, mutta isoin merkitys surun kanssa selviämiseen on vuorovaikutus ja muiden tarjoama tuki ja lohdutus. Surusta selviytymiseen auttaa myös, että surun aiheuttanut menetys on jollain tavoin korvattavissa vaikkei alkuperäistä asiaa voisikaan enää korjata.

5 POHDINTA

Tässä tutkielmassa oli tavoitteena tutkia suomalaisessa lastenkirjallisuudessa arjessa esiintyvää surua, joka ei liity kuoleman tuottamaan menetykseen. Tutkielman tulokset osoittivat, että surun aiheuttajia on monenlaisia, mutta kuten aiempi tutkimus osoittaa suru liittyy oleellisesti emotionaaliseen menetykseen, jota löytyy kuoleman lisäksi arkisista tilanteista (mm. Pursi ym., 2024; Lipponen, 2019). Tutkielman tulosten perusteella voidaan olettaa, että useat erilaiset tekijät aiheuttavat arjessa esiintyviä surun tunteita, usein niihin kuitenkin liittyy jonkunlaista menetystä, kuten pihapuun häviäminen tai lelun rikkoutuminen. Suru ilmenee monella eri tavalla sanallisena ja kehollisena, erilaisin elein, ilmein ja reaktioin, mutta usein yhdistävänä tekijänä esittäytyvät itku sekä hiljaisuuden kokemukset ja vetäytyminen. Tämän tutkielman tulokset ovat linjassa aiemman tutkimuksen kanssa (Salonen ym. 2024) surusta sanallisena ja kehollisena reaktiona menetykseen, joka ilmenee vuorovaikutustilanteissa. Tulokset olivat myös aiemman tutkimuksen kanssa linjassa surun ilmenemisestä sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa (Pursi ym., 2024). Lisäksi vuorovaikutus oli avainasemassa surun tunteen kanssa eteenpäin selviämiseksi (Pursi ym., 2024).

Tutkimustuloksissa arkisurua syntyi ja ilmeni erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Vuorovaikutussuhteet muihin näyttäytyivät aineistossa poikkeuksetta ratkaisuna tai keinona selvitä surusta eteenpäin. Aerila & Kauppinen (2021) korostavat kirjallisuuden käyttöä varhaiskasvatuksessa, kuten vanhemmuudessakin vaikeiden asioiden ja erityisesti surun ja menetyksen teemojen käsittelyyn. He nostavat lasten kanssa käytetyn kirjallisuuden erityiseen asemaan juuri sensitiivisten aiheiden purkamiseen. Aerila & Kauppinen (2021) huomauttavat, että juuri suru voi olla aiheena niin vaikea ja yksityinen asia, että ilman kirjallisuutta sitä olisi hyvin haasteellista lähestyä.

Kirjallisuus mahdollistaa lapsen tasoisen ja lapsilähtöisen asetelman lähestyä surun teemoja. Kirjallisuuden kertomusten kautta aihetta voi lähestyä etäännyttämisen kautta (Aerila & Kauppinen, 2021; Heikkilä-Halttunen, 2018), jolloin lapsen on turvallista ja mahdollista käsitellä teemaa aikuisen tuella. Aerila & Kauppinen (2021) myös mainitsevat kuinka etäännyttämisen etuna lapsi voi ikään kuin valikoida, mitkä osat tarinasta ja teemasta kuulee ja mitkä ovat liian kipeitä käsitellä. Surun tunteen kanssa selvittää ja ratkaisuja saadaan muilta henkilöiltä, olivatpa ne sitten vanhempia, ystäviä, päiväkodin henkilökuntaa tai muita surevan kanssa tekemisissä olevia uusia tai vanhoja tuttavuuksia. Salmi ym. (2022) esittävät tutkimuksessaan, että suru näkyy hyvin erilaisin variaatioin eri lapsilla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, mutta juuri vuorovaikutussuhteet mahdollistavat lastenvälisen sekä

lasten ja aikuisten väliset myötätunteet, kuten lohduttamisen. Näissä tilanteissa oppijana ovat sekä surun kokija että lohduttaja (Salmi ym., 2022). Samankaltaiset ilmiöt toistuivat tämän tutkielman aineistoissa.

Tutkimuksen tuloksissa itku oli selvästi hallitsevin surun ulkoisen ilmenemisen muoto. Ahola & Roos (2021) nostavat esille, kuinka itkulle tulisi antaa aikaa ja tilaa lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Aikuisen tulee osoittaa lapselle, ettei säikähdä tämän tunnetta tai itkuja (Ahola & Roos, 2021). Eri lapset reagoivat myös eri intensiteetillä ja kestolla, esimerkiksi itkun suhteen suruunsa (Ahola & Roos, 2021; Salonen ym., 2024).

Vaikka surun aiheuttaneen korvaavan elementin määrällisyys ei ollut merkittävä verrattaessa vuorovaikutussuhteisiin, aineistosta kävi ilmeiseksi, että korvaava elementti oli selkeästi suurin tekijä surun ratkaisemiseksi ja eteenpäin pääsemiseksi. Tosin ilman vuorovaikutusta muihin, korvaavaa tekijää ei olisi aineiston mukaisesti ollut. Näin ollen menetyksen korvaamisen, voitaisiin nähdä olevan seurausta vuorovaikutussuhteista toisiin hahmoihin. Määrällisyys ei siis ollut tämän laadullisen tutkielman kannalta suoraan tulkittavissa syy-seuraussuhteena (Puusi & Juuti, 2020) surun tunteesta eteenpäin selviämisessä. Ahola & Roos (2021) muistuttavat, ettei varhaiskasvattajan tehtävä ole kuitenkaan ratkaista lapsen surua, vaan aikuisen rooli piilee tunteen sanoittamisessa, sallimisessa ja tunteen kanssa pärjäämisen tukemisessa.

Varhaiskasvatuksen suunnitelmien perusteet (OPH, 2022) velvoittaa kasvattajat tukemaan lapsen tervettä identiteetin rakentumista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Emotionaalinen hyvinvointi on merkittävä osa ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Mäkinen (2020) nostaa esille näkökulman siitä, että lapsen identiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. Lapsen nähdyksi ja kuulluksi tulemisen kokemukset ovat välttämättömiä lapsen identiteetin rakentumisessa (Mäkelä, 2020). Surun kokemukset ovat voimakkaita, syvällisiä ja pitkäkestoisia tunnekokemuksia, jotka ilmenevät sosiaalisessa kontekstissa. Näin ollen surun kokemusten huomioiminen, jakaminen ja tukeminen ovat merkittävä osa, myös lapsen vahvan identiteetin rakentamisessa.

5.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Kuten laadullisen tutkimuksen ja laajemmin tutkimuksen teon luonteeseen kuuluu, tutkija toimii tutkimuksessa itse tutkimuksen instrumenttina, joten objektiivisen tutkimuksen toteuttaminen ei ole mahdollista, eikä tarkoituksen mukaista (Puusa & Juuti, 2020). Tässä tutkielmassa, ei objektiivisuuteen ole edes pyritty. Aineistoa on lähestytty ilman ennakoasetelmia, avoimin mielin tarkastelemalla, useita kertoja erilaisten yhdistävien ja erottavien tekijöiden löytämiseksi. Tutkijan omat rajaukset koskien tutkielmaa, vaikuttavat

oleellisesti tutkimuksen sisältöön (Puusa & Juuti, 2020). Jo aineiston rajauksessa tutkija teki useita valintoja, jotka vaikuttivat tutkielman sisältöön. Tällaisia valintoja olivat esimerkiksi valinta rajata kuolemaa käsittelevät teokset, tutkittavien teosten ulkopuolelle. Tutkimuksessa aineiston ja tulosten tulkinta on ollut subjektiivista tutkijan omaa tulkintaa, laadullisen tutkimusperiaatteiden mukaisesti, mikä on pyritty osoittamaan lukijalle avoimesti (Puusa & Juuti, 2020).

Tutkielman luotettavuutta ja eettisyyttä lisää tutkimuksen toteuttamistapa tehdä tutkimusta mahdollisimman läpinäkyvästi, tuoden valinnat ja rajaukset mahdollisimman tarkasti kuvaillen lukijan tietoon (Vilkkä, 2025; Puusa & Juuti, 2020).

Rajoituksia tutkielmalle oli muun muassa tieteellisen tutkimuksen vähäisyys, lapsen niin kutsutusta arkisurusta (Salonen ym., 2024). Toinen rajoittava tekijä oli tutkimusaineiston pieni koko, joten tämän perusteella tutkimuksen tulokset eivät ole laajalti yleistettävissä (Puusa ja Juuti, 2020)

Tulosten luotettavuutta heikentää tutkielman tekijän omat tulkinnat, sillä taiteen eri muodot, kuten kirjallisuus, ovat usein lukijan omaa tulkintaa ja laajoja eroavaisuuksia sisältöjen käsityksistä voi ilmetä. Puusa ja Juuti (2020) nostavat tästä huolimatta esille, että laadullisen tutkimuksen kuuluukin olla luonteeltaan subjektiivista tulkintaa. Näin ollen vuorovaikutukselliset ilmiöt eivät voi koskaan olla irrallisena henkilökohtaisesta kokemuksesta ja tulkinnasta (Puusa & Juuti, 2020). Laadullisen tutkimuksen mukaisesti tutkija on tehnyt monenlaisia valintoja myös omien tulkintojensa suhteen, vaikka tuloksia on pyritty tulkitsemaan ilman ennakoivia tulkintoja tai oletuksia aineiston pohjalta (Puusa ja Juuti, 2020). Tutkimuksessa aikataulun vaikutti tutkimustulosten syvälliseen tulkintaan, ja tulosten tarkastelu jäi enemmän pinnalliselle havaintotasolle, tutkimuksen toteutuksen ajan rajallisuuden vuoksi (Puusa & Juuti, 2020).

Tutkimuksen eettisyyttä on arvioitu toteuttamalla tutkimus hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti (Vilkkä, 2025) ja siten, ettei tutkimuksesta ole koitunut riskejä tai haittaa tutkimuskohteelle (Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK], 2019). Tutkimuksessa on käytetty lähteenä oman tieteenalan vertaisarvioitua kirjallisuutta, sekä tieteenalan yleisesti hyväksytyjä tiedonhankintamenetelmiä (Vilkkä, 2025). Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tutkimuksessa on noudatettu rehellisyyttä sekä tarkkuutta ja yleistä huolellisuutta tutkimuksen tekoa koskien, pyrkien täydelliseen läpinäkyvyyteen koko tutkimusprosessin ajan (Vilkkä, 2025).

5.2 Tulosten hyödyntäminen varhaiskasvatuksessa

Analyysin tuloksia voisi olla mahdollista hyödyntää varhaiskasvatuksen tunnekasvatuksen tukena lukemalla kyseisen tutkimuksen aineistoa, sekä vastaavanlaisia teoksia lapsille. Aineistoa sekä tutkimuksen tuloksia voitaisiin hyödyntää sekä lapsen että aikuisten surun tunteiden tunnistamisen apuna. Tämä voisi auttaa kehittämään taustaymmärrystä siitä, millaiset eri tekijät vaikuttavat surun tunteen syntymiseen. Arkisuruun tutustumalla, varhaiskasvattajalla on paremmat edellytykset tarjota tukea lapselle surun keskellä, sekä keinoja tukea lasta surun tunteesta selviytymisessä. Suruun perehtyminen, voisi myös edesauttaa erilaisten työskentelytapojen kehittämistä varhaiskasvatuksen arjessa. Tulosten hyödyntäminen ja jatkotutkimus aiheesta, voisi kehittää reflektointikykyä nykyisten varhaiskasvatuksen käytänteiden osalta lasten arkisurutilanteiden vähentämiseksi, ja kuormittavuuden vähentämiseksi pienten lasten varhaiskasvatusarjessa (Salonen ym., 2024).

Tutustumalla alan tutkimukseen sekä tämän tutkielman tuloksiin, varhaiskasvattajien voisi olla mahdollista ymmärtää paremmin erilaisia surun aiheuttajia, niiden ilmenemismuotoja, sekä sitä, kuinka lasta voitaisiin tukea surun tunteiden kanssa yksilöllisesti ja ryhmässä. Salonen ym. (2024) esittävät, että erotilanteet ovat yksi erityisen merkittävä surun aiheuttaja, varsinkin pienimpien lasten varhaiskasvatuspäivässä. Ahonen & Roos (2021) nostavat esille näkökulman siitä, kuinka jatkuvat erotilanteet ovat lapselle hyvin kuormittavia. Mikäli lapsen surua ei kohdata ja tueta näissä tilanteissa, nämä kuormitustekijät ovat merkittävä tekijä pitkäaikaisen stressin syntyyn, joka vaikuttaa perustavanlaatuisesti lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin (Ahola & Roos, 2021). Näin ollen lapsen suru on erittäin tärkeä asia, joka tulee ottaa vakavasti huomioon (Ahola & Roos, 2021).

Vaikka suru koskettaisikin vain yhtä lasta, kuten jo aiemmin on nostettu esille (esim. Salonen ym., 2024) suru koskettaa aina myös ympäröivää yhteisöä. Tämä korostuu lapsiryhmissä varhaiskasvatuksessa, kuten myös mahdollisuudet empatiaan ja myötätuntotekoihin (Salmi ym., 2022; Ahola & Roos, 2021). Muun muassa varhaiskasvatuksen suunnitelmien perusteet (OPH, 2022), velvoittaa kasvattajia tukemaan lasten vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Näihin sisältyvät hyvin oleellisesti tunnekasvatus sekä myötätunnon ja empatian teemat. Surua käsittelevien lastenkirjojen myötä näitä aiheita voi lähestyä lasten kanssa ottaen huomioon yksilötason sekä ryhmän, antaen mahdollisuutta lasten omille ajatuksille tarinoille, sekä yksilöllisille eroille (Aerila & Kauppinen, 2021; Heikkilä-Halttunen, 2018).

5.3 Jatkotutkimusaiheet

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella jatkotutkimusaiheita voisivat olla esimerkiksi se, miten varhaiskasvatuksessa voitaisiin varmistaa, että lasten erilaiset tavat surra tunnistettaisiin paremmin. Jatkotutkimuksen myötä voisi olla mahdollista kehittää erilaisia tapoja kohdata lapsen suru paremmin yksilöllisellä, sekä yhteisöllisellä tasolla varhaiskasvatuksessa. Ahonen & Roos (2021) korostavat, kuinka äärettömän tärkeää olisi tarkastella muun muassa erotilanteiden toimintakulttuuria, koko varhaiskasvatusyhteisössä, lapsen suru näkökulmasta, jotta lapsen emotionaalinen tuki ja psyykkinen turvallisuuden tunne, tulisivat mahdollisimman hyvin huomioiduksi ja tuetuksi.

Jatkotutkimuksen myötä voisi selvittää, kuinka paljon päivässä on niin sanottuja turhia poistumisia lapsen näkökulmasta. Voisiko lukuisiin varhaiskasvatuspäivän erotilanteisiin kehittää erilaisia toimintatapoja poistumisten ja erotilanteiden vähentämiseksi, esimerkiksi keräämällä materiaaleja seuraavan päivän toimintaan tauon yhteydessä (Salonen ym., 2024).

LÄHTEET

- Aerila, J.-A., & Kauppinen, M. (2021). *Kirjasta kaveri: Sytykkeitä lukijaksi kasvamiseen*. (s. 14–16, 24–26, 134–135). PS-kustannus.
- Ahola, L., Roos, P. (2021) *Untuvikot. Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka*, (s. 48–52). PS-kustannus.
- Brinkmann, S., Holte Kofod, E. (2018). *Grief as an extended emotion*. Culture & Psychology. Vol. 24(2) 160–173.
- Eskola, J., Suoranta, J., & Ellibs. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Gubar, M. (2011). On not defining children’s literature. PMLA, 126(1), 209–216.
DOI:10.2307/41414094
- Heikkilä-Halttunen, P. (2018) *LUE LAPSELLE! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen*. Atena Kustannus Oy.
- Huovi, H. (2022). *Simpukka*. Tammi.
- Koivula, M., Laakso, M-L., (2017). Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutuksen ja leikin näkökulmasta. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola- Pennanen, P. (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus* (s. 108–122). Vastapaino.
- Kokko, M. (2012). *Sureva mieli sanoin ja kuvin- Läheisensä menettäneen lapsen kokemus Riitta Jalosen ja Kristiina Louhen kuvakirjoissa* [Väitöskirja, Tampere University Press].
- Kohonen, I., Kuula-Luumi, A. & Spoof, S-K. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden ennakoarviointi Suomessa, Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019*. (2., uudistettu painos.). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.
- Lipponen, L. (2019). *Oikeus surra? Lasten suru ja suremisen kulttuuriset käytännöt varhaiskasvatuksessa*. Tutkittua varhaiskasvatuksesta.
<https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2019/11/15/oikeus-surra-lasten-suru-ja-suremisen-kulttuuriset-kaytannot-varhaiskasvatuksessa/>
- Mäkinen, M. (2020). Minä olen ja kuulun, lapsen identiteetin tukeminen. Hujala, E., Turja, L., & Alijoki, A (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (5., uudistettu painos.). PS-kustannus.
- Opetushallitus (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf
- Partanen, I. (2022). *Surullinen Luru*. Mini Kustannus Oy.

- Pursi, A., Lipponen L., Poulter, S., Kurenlahti, E. (2024). *Emotional configurations of grief: Narratives of childhood*. Culture & Psychology 2024, Vol. 0(0) 1–21.
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354067X241242408>
- Puusa, A., Juuti, P. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Ratcliffe, M., Richardson, L. (2023). *Grief over non-death losses: a phenomenological perspective: A Phenomenological Perspective*. Passion: Journal of the European Philosophical Society for the Study of Emotions, 1(1), 50-67.
<https://doi.org/10.59123/passion.v1i1.12287>
- Salmi, V., Warsta, E. (2024). *Päiväkoti Heippakamu, Aamos ja ei*. Otava.
- Salmi, K., Rajala, A., Lipponen, L., (2022) Mielipahasta myötätuntoon- myötätuntotekojen rakentuminen varhaiskasvatuksessa. Journal of Early Childhood Education Research Volume 11, Issue 1,2022, 233–252.
- Salonen, E., Pursi, A., Lipponen, L. (2024). *Varhaiskasvatuksen aloitus vuorohoidossa: Pienen lapsen suru ja sen kohtaaminen vaihtelevassa sosiaalisessa ympäristössä*. Journal of Early Childhood Education Research Volume 2, Issue 13, 2024, 30–54.
<https://journal.fi/jecer/article/view/137388/91076>
- Snellman, M. (2021). *Kadonnut pihapuu*. Mini Kustannus Oy.
- Suojala, M. & Karjalainen, M. (2001). *AVAA lastenkirja*. Lasten Keskus.
- Vainikka, P. (2025). *Suhteissa rakentuva lapsen suru: Lapsen suruun liittyvän tiedon muotoutuminen sosiaalialan ammattilaisten työssä*. Janus (Jyväskylä, Finland), 33(4), 364–385. <https://doi.org/10.30668/janus.141512>
- Vilka, H., & Santalahti-kustannus, kustantaja. (2025). *Tutki ja kehitä* (6., uudistettu painos.). Santalahti-kustannus.